

VÒNG THÀNH ĐÁ TRẮNG Ở XUYÊN MỘC (BÀ RIÀ-VŨNG TÀU) DI TÍCH THÀNH CỔ DUY NHẤT CÒN LẠI Ở NAM BỘ (?)

ĐÀO LINH CÔN^(*)

Di tích Vòng Thành-Đá Trắng ở xã Phước Thuận, huyện Xuyên Mộc, tỉnh Bà Rịa-Vũng Tàu được biết đến từ khá lâu, trong *Địa chí Bà Rịa-Vũng Tàu* nó được gọi là “phế tích Vòng Thành-Đá Trắng ở xã Bình Châu, huyện Xuyên Mộc của người Chân Lạp trước đây được xây dựng bằng hàng vạn khối đá ong (kích thước 0,60m x 0,40m x 0,25m) được khai thác từ cụm núi nằm đối diện bên kia cánh đồng lúa” (*Địa chí Bà Rịa-Vũng Tàu*, 2005, tr. 339).

Trong cuộc điều tra, khảo sát trên địa bàn Gò Cát năm 2002, các cán bộ Bảo tàng Lịch sử Việt Nam gọi di tích là “Tường thành-Đá Trắng” ở xã Phước Thuận và cho rằng nó đã bị phá hủy (*Báo cáo điều tra khảo sát khảo cổ học trên địa bàn Bà Rịa-Vũng Tàu năm 2002*).

Giữa tháng 8, đầu tháng 9 năm 2007, Nhà Bảo tàng Tổng hợp Bà Rịa-Vũng Tàu đã phối hợp với Trung tâm Nghiên cứu Khảo cổ Viện Khoa học Xã hội vùng Nam Bộ tiến hành điều tra, khảo sát di tích Vòng thành-Đá trắng⁽¹⁾.

1. ĐIỀU TRA, KHẢO SÁT

Di tích Vòng thành-Đá Trắng nằm trên một gò đất cát có diện tích rộng chừng 1km vuông, cao khoảng 12m so với mực nước biển, ở giữa vùng hợp lưu của sông Ray và sông Hỏa⁽²⁾, cách tỉnh lộ 55 (đường Thiên Lý xưa) khoảng 1km về phía Nam. Theo người dân ấp Gò Cát, cho đến thập niên 80 của thế kỷ trước, khu vực này còn là rừng rậm, vòng tường thành xây bằng đá ong còn khá cao và kéo dài về phía nam đến con đường đi hiện tại. Xung quanh tường thành còn rất rõ dấu vết hai vòng hào bao bọc: hào trong và hào ngoài.

Ngày nay toàn bộ khu vực gò đã trở thành vườn trồng cây lưu niên (xoài, nhãn, măng cầu và điều) và nhà ở của dân trong vùng. Tường thành đá ong trên đỉnh gò đã bị san ủi mất phần trên. Bờ tường chạy về phía nam chỉ còn lại dấu vết mờ nhạt. Nhiều đoạn hào đã bị san lấp, bị lạn chỉ còn lại dấu vết là những đường trũng thấp.

Trên khu vực gò, trong quá trình sản xuất đã làm xuất lộ nhiều khối đá ong, nhiều mảnh sành sứ, mảnh gốm thô làm từ đất sét pha cát mịn có trộn vỏ nhuyễn thể. Dưới chân gò, trong lúc đào ao ở khu vực phía tây bắc, một người dân đã phát hiện được 1 bàn nghiền (pesani) còn nguyên làm bằng sa

^(*) Tiến sĩ. Trung tâm Nghiên cứu Khảo cổ, Viện Khoa học Xã hội vùng Nam bộ.

thạch cứng màu xám xanh, giống pesani thường gặp trong các di tích khảo cổ thời kỳ Óc Eo-sau Óc Eo ở vùng đồng bằng Nam Bộ.

Cuộc điều tra, khảo sát do cán bộ Bảo tàng và cán bộ Trung tâm Nghiên cứu Khảo cổ Viện Khoa học Xã hội vùng Nam Bộ thực hiện đã cho thấy di tích Vòng Thành-Đá Trắng phân bố trên một gò cát, phía bắc giáp với cánh đồng lúa mà theo một số người dân trong vùng gọi là cánh đồng Đá Trắng, phía tây giáp với khu dân cư ấp Gò Cát; phía nam giáp với một bầu nước lớn chảy ra sông Hố; phía đông là những vườn điều và khu dân cư thưa thớt có tên gọi là xóm Đá Trắng. Địa danh Đá Trắng không biết có từ bao giờ (?), có liên quan gì đến tên gọi của người Chăm hay của người Việt từ miền Trung vào hay không (?). Theo một số người sống lâu trong xóm (trước năm 1954), từ lúc mới đến lập nghiệp cha ông họ thấy trong vùng có một khối đá trắng lớn nên gọi nơi ở của mình là xóm Đá Trắng. Một số khác lại cho rằng, dưới đất nơi họ ở có loại đá màu trắng khá mềm nhưng đào lên để lâu ngày thì cứng như đá nên gọi nơi cư trú của mình là xóm Đá Trắng.

Khảo sát quanh khu vực cái ao, nơi phát hiện được pesani, đoàn đã thấy có nhiều cục đá màu trắng đào từ dưới lên và nhiều khối đá trắng còn nằm trên vách ao ở độ sâu 0,40m-0,50m so với mặt ruộng. Quan sát, đập nghiền loại đá này cho thấy chúng chính là đất cao lanh trắng, theo đó có thể suy đoán được rằng khi những người Việt đầu tiên mới đến đây lập nghiệp đã tiếp xúc với đất cao lanh, do không biết chức năng của loại đất này, thấy nó có màu trắng và cứng nên gọi là "Đá Trắng" và gọi nơi định cư mới của mình là "xóm Đá

Trắng" Thế nhưng, địa danh "Đá Trắng" này có từ bao giờ? Đến nay chưa có sự giải đáp thỏa đáng. Tuy nhiên, dựa vào bản đồ quân sự tỷ lệ 1/200.000 của Nhà xuất bản Quân đội Nhân dân Việt Nam năm 1960 và bản đồ tỷ lệ 1/25.000 của Viện Quy hoạch và Thiết kế Nông nghiệp xuất bản năm 1978 đã cho thấy xưa kia trên vùng đất xã Phước Bửu chỉ có tên ba khu dân cư là làng Phước Bửu, xóm Trại Đền và xóm Đá Trắng. Ba địa danh này có vẻ như khá cổ lại nằm cạnh hoặc ngay trên đường thiên lý xưa của người Việt về phía nam nên có thể đoán định các địa danh Phước Bửu, Trại Đền và Đá Trắng đã xuất hiện cùng với thời điểm người Việt mở nước về phía nam, tức khoảng thế kỷ XVII-XVIII. Ngày nay làng Phước Bửu trở thành xã Phước Bửu rồi sau đó chia thành 3 xã: Phước Bửu, Phước Tân và Phước Thuận. Trung tâm làng Phước Bửu xưa nay là thị trấn Phước Bửu? Còn xóm Trại Đền thì không nghe nhắc tới nhưng trên bản đồ địa chính thì nay chính là khu dân cư khá sầm uất nằm trên đường lộ 55 (đường thiên lý xưa), thuộc ấp Gò Cát. Riêng tên xóm Đá Trắng vẫn còn, nay thuộc khu vực phía đông nam ấp Gò Cát, xã Phước Thuận, huyện Xuyên Mộc⁽³⁾. Di tích Vòng Thành-Đá Trắng nằm trong địa phận của xóm này. Có thể tại đây, khi những cư dân Việt đầu tiên mới đến đã thấy sự hiện diện của một vòng thành xây bằng đá ong nhưng không biết của ai xây, tên gọi là gì? Để định nơi cư ngụ của mình họ đã gắn vòng thành với tên xóm thành "Vòng Thành-Đá Trắng".

1. 1. Vòng thành đá ong

Vết tích tường thành xây bằng đá ong được xác định ở vị trí cao nhất của gò cát,

khoảng 12m so với mực nước biển, phần lớn nằm trong phần đất trồng cây lưu niên của một gia đình nông dân từ Bình Sơn, Quảng Ngãi vào lập nghiệp trong những năm 1980 của thế kỷ trước. Theo nhiều người dân trong ấp, trước năm 1990, vòng tường thành này khá cao nhưng do bị san ủi để mở rộng mặt bằng sản xuất nên mới còn lại thấp như hiện nay. Qua khảo sát và đo đạc bước đầu cho thấy vòng thành gần vuông, nằm theo hướng đông bắc-tây nam, có 2 cạnh phía bắc và phía nam dài 220m, hai cạnh phía đông và phía tây dài chừng 200m. Các bờ tường ở mạn bắc, đông và nam cao từ 1,10m đến 1,40m so với chung quanh, bề mặt rộng trung bình từ 4,00m đến 6,00m. Do bị san ủi, bị đào bới nên trên bề mặt và bờ vách xuất lộ nhiều khối đá ong chỗ thì nằm ngổn ngang, chỗ thẳng hàng hoặc xếp thành bậc... Bờ tường phía tây bị máy ủi san bằng để lại nhiều khối đá ong nằm lộn xộn trên bề mặt và dọc theo hàng tre tâm vòng ở mạn tây tường thành.

Bên ngoài, ở ba mặt phía bắc, đông và phía tây cách vòng thành khoảng từ 10m đến 15m có dấu vết đường hào bao bọc. Mặt phía nam không có đường hào, dưới chân tường thành là thế đất xiên thoải dần xuống đến chân gò. Tại đây, theo chỉ dẫn của người dân xóm Đá Trắng, các cán bộ khảo cổ và bảo tàng đã xác định được dấu vết 2 đường đá ong nối liền với hai bờ tường phía đông và phía tây của vòng thành chạy xuống đến dưới chân gò về phía nam trên chiều dài khoảng 166m và dấu vết của 1 đường đá ong chạy theo hướng đông tây vuông góc với hai đường nói trên. Theo một số người dân trong xóm, trước kia đường đá ong này còn khá cao cũng gọi là

tường thành. Ngày nay, tường thành không còn nhưng họ vẫn quả quyết rằng đường đá ong chạy theo hướng đông tây ở dưới chân gò (hiện nằm ở ngay lề phía nam của con đường liên ấp) là vòng hai của thành! Và, nếu đúng như vậy thì di tích Vòng Thành-Đá Trắng không phải là hình vuông ở trên đỉnh gò mà là một hình chữ nhật có diện tích 220m x 366m? Tuy nhiên, để làm sáng tỏ vấn đề này cần thiết phải có những đợt khảo sát, khai quật khảo cổ học.

1. 2. Hào nước

Ngoài dấu vết tường thành xây bằng đá ong đã được phát hiện nêu trên, cuộc khảo sát cũng đã phát hiện được dấu vết của những đường hào bao quanh bên ngoài vòng thành.

- *Hào bên trong* được xác định ở các phía bắc, đông và phía tây của vòng thành. Trong đó, đường hào phía bắc cách tường thành khoảng 20m, dài khoảng 400m theo hướng đông tây, có đoạn phía đông - phần tương ứng với chiều dài của tường thành phía bắc (dài trên 220m) đã bị san lấp chỉ còn lại vệt trũng được trồng mì (sắn), đậu xanh, đậu bắp. Đoạn phía tây nằm trong vườn trồng điều của dân trong ấp, tuy đã bị lạn nhưng dấu vết đường hào vẫn còn nhận thấy rộng chừng 8m, có hướng chạy thẳng về phía tây tạo thành góc vuông với đường hào chạy theo hướng bắc nam ở bên ngoài.

- *Đường hào phía đông* còn khá sâu, có dạng như một con suối nằm ngay dưới chân tường thành? Đường hào này rộng chừng 15m, có nửa đầu phía bắc khá sâu, khoảng giữa đã bị san lấp một đoạn dài gần 100m, phía nam bị lạn chỉ còn sâu chừng 0,80m. Toàn bộ chiều dài của đường hào được

đánh dấu bởi một hàng tre tầm vông dài khoảng 360m.

- *Đường hào phía tây* (nằm theo hướng bắc nam) cách tường thành đã bị phá hủy chừng 15m. Hào có nửa đoạn phía bắc bị san lấp chỉ còn lại đường rãnh hẹp được đánh dấu bằng hàng tre tầm vông. Dọc theo hàng tre có rất nhiều khối đá ong là dấu vết của tường thành bị ủi ra để lấp đường hào. Nửa đoạn phía nam bị lạn, còn lại sâu khoảng 1,00m, rộng chừng 8m, có hướng chạy thẳng ra đến bầu nước ở phía nam chân gò. Dọc theo đường hào này có khá nhiều khối đá ong lộ thiên mà theo chủ đất đó là dấu vết còn lại của tường thành(?).

- *Hào bên ngoài* chỉ mới xác định được một đường ở phía tây vòng thành. Đường hào này còn khá nguyên dạng, nằm theo hướng bắc nam, dài chừng 600m, cách bờ tường thành mới được xác định ở phía tây khoảng chừng 200m. Hào còn rộng trung bình từ 8-10m, có đoạn chảy về phía bắc còn nước, đoạn phía nam bị lạn trở thành đường nội bộ của vài hộ dân sống ở hai bên bờ hào. Theo một người dân sống cạnh bờ hào cho biết, đoạn đường hào phía bắc đến Miếu Thầy Lập thì bẻ góc vuông về phía đông chạy ra bầu Ông Quạt trên chiều dài hàng trăm mét. Còn đoạn hào phía nam chạy thẳng đến bầu nước ở phía này rồi bẻ góc về phía đông. Ở phía này chưa xác định dấu vết hào nước mà chỉ nhận thấy thế đất có hình bậc thềm so với bầu nước! Thế nhưng, nhiều người dân tại chỗ vẫn quả quyết cho rằng đây từng là vòng ngoài cùng của di tích Vòng Thành-Đá Trắng. Do điều kiện không cho phép nên chúng tôi chưa thể khảo sát được hết các đường hào bên ngoài cũng như toàn bộ khu vực phía đông của di tích.

2. ĐÀO THÁM SÁT

Có 8 hố thám sát được đào ở 4 điểm khác nhau tại phần phía nam thuộc phạm vi vòng tường thành ở các phía tây, góc đông nam, ở phía nam ngay bên ngoài tường thành và ở trong vòng thành. Các hố thám sát mang số thứ tự từ 07VT-ĐT. TS1 đến 07VT-ĐT. TS8.

2. 1. Các hố thám sát phía tây

Có 3 hố, được thực hiện trên khoảng đất đã bị san ủi bằng phẳng, nhằm mục đích xác định dấu vết của tường thành ở mạn tây. Cả ba hố đều có diện tích 10m x 1m theo hướng đông tây nằm cách nhau 10m theo tuần tự từ nam đến bắc.

- Hố TS1: cách góc tây nam vòng thành 20m về phía bắc. Tại đây, sau khi bóc hết lớp đất mặt dày 0,15m làm xuất lộ dấu vết bề mặt tường thành xây bằng đá ong màu nâu đen nằm theo hướng bắc nam. Lần theo biên mặt tường đào sâu xuống đến 0,65m, kết quả đã phát hiện được phần dưới của tường thành còn lại cao 0,50m, rộng (dày) 0,50m. Quá trình đào thám sát, quan sát màu sắc đá ong phân rã và những khối đá ong riêng lẻ trên vách hố, cho thấy nguyên đoạn tường ở phía này dày khoảng 3m nhưng đã bị phá hủy nên chỉ còn dày (rộng) 0,50m. Hai bên vách tường thành đã tìm thấy vài mảnh sành sứ vỡ nhỏ. Dưới chân tường, từ 0,65m trở xuống là cát màu xám mịn.

- Hố TS2: cách hố TS1 10m về phía bắc. Tại đây, dấu vết tường thành xuất lộ ở độ sâu từ 0,10m đến 0,65m so với bề mặt hiện tại, nằm trên cùng đường thẳng với tường thành hố TS1, cao còn lại 0,55m, rộng (dày) 1,50m. Quan sát dấu vết đá ong màu nâu xám phân rã và các khối đá ong còn

nguyên trên vách hố, đối sánh với cát màu xám ở chung quanh cho phép xác định đoạn tường trong hố TS2 cũng đã bị phá hủy mất một phần chiều dày.

- Hố TS3: cách hố TS2 10m về phía bắc. Trong hố, dấu vết tường thành được phát hiện ở độ sâu từ 0,10m đến 0,65m so với lớp đất mặt hiện tại. Tường nằm theo hướng bắc nam, trên cùng đường thẳng với bờ tường ở các hố TS2 và TS1, dày khoảng 3m. Quan sát bề mặt và hai bên vách tường, đã cho phép suy đoán hai mặt phía trong và phía ngoài của đoạn tường thành được xây bằng những khối đá ong nguyên, khoảng giữa được lấp bằng cát và đá ong vụn - dạng sỏi la tơ rít.

Như vậy, kết quả đào thám sát cho thấy ở khu vực phía tây vòng thành được xây bằng đá ong, có phần trên bị phá hủy hoàn toàn chỉ còn đoạn chân tường cao 0,50m-0,55m.

2. 2. Góc đông nam

Hố có ký hiệu TS4 có dạng hình chữ L, theo đường bẻ góc vuông từ đông sang tây của vách trong tường thành. Trong đó, phần hố trên tường vách phía đông dài 20m x 2m (theo hướng bắc nam), phần hố ở tường vách phía nam dài 5m x 2m (theo hướng đông tây).

- Tại cạnh tường phía đông, sau khi đào bóc hết lớp đất cát và đá ong vờ phủ bề mặt dày 0,20m, phát hiện thấy dấu vết của mặt tường đá ong rất bằng phẳng, rộng trên 2m chạy dài theo hướng bắc nam. Từ 0,20m đến 1,13m phát hiện được vách trong của tường thành còn rất thẳng đứng và rất phẳng, cao trung bình 0,90m-0,93m. Tường còn 3 lớp đá ong, được xây rất liền mạch, rất gắn khít, theo lối giạt cấp 2 lần tạo hai

bạc thêm hẹp (12cm và 8cm) và tạo tường thành rộng ở dưới chân và hẹp dần lên phía trên. Bề mặt tường bằng phẳng, dấu vết đá ong xây rộng 2,60m. Cấu tạo đất cát trong thành: từ lớp mặt xuống đến 0,50m là cát màu xám nhạt có lẫn vài mảnh sành sứ vỡ nhỏ; từ 0,50m xuống đến 1,10m là lớp cát màu xám xẫm có lẫn ít than tro. Trong lớp cát này đã tìm thấy 1 cục gạch vỡ màu nâu đỏ, 1 chì lưới bằng sành hoặc bán sành cùng một vài mảnh gốm thô, nhiều mảnh sành, sứ kích thước lớn; từ 1,10m trở xuống vẫn là cát màu xám xẫm có lẫn những vệt than tro, không có di vật khảo cổ. Bên ngoài tường thành, qua một hố đào kiểm tra không thấy có đá ong xây thẳng đứng mà chỉ có cát và đá ong vụn (sỏi la tơ rít) đắp tạo vách ngoài tường thành có dáng xiên dốc xuống phía dưới.

- Cạnh tường phía nam, kết quả thám sát đã phát hiện được đường bẻ góc vuông của vòng thành và vách tường thành chạy theo hướng từ đông sang tây. Ở phía này tường vách còn từ 3 đến 4 lớp đá ong, cao 0,92m-1,32m và cũng có 3 lớp đá dưới xây theo kiểu giạt cấp như tường vách phía đông. Mặt tường ngoài tuy chưa đào thám sát, nhưng dựa vào hàng đá thẳng đứng xuất lộ trên bề mặt nằm song song và cách vách tường bên trong khoảng 1m, cho phép đoán định mặt tường thành phía này được xây bằng đá thẳng đứng. Giữa vách ngoài và vách trong của tường được đắp bằng đá ong vụn (sỏi la tơ rít) với cát.

2. 3. Các hố thám sát ở ngoài tường thành phía nam (ở phía này tường thành chạy theo hướng đông tây).

Có 3 hố, được đánh số ký hiệu thứ tự TS5, TS6 và TS7. Trong đó, 2 hố TS5 và TS6

nằm ở nửa đầu phía tây, cách góc tây nam khoảng 70-80m; hố TS7 ở nửa đầu phía đông, cách góc đông nam chừng 50m.

- Hai hố TS5 và TS6, kết quả thám sát đã làm xuất lộ nhiều khối đá ong kích thước lớn nhỏ khác nhau cao 1-2 lớp xếp thành một đường thẳng dài theo hướng đông tây và nhiều khối đá nằm không theo thứ tự nhất định có dạng như bị lăn từ trên xuống, nhiều khối đá như được xếp nằm trên nền lớp cát và đá ong vỡ... cho thấy mặt ngoài tường thành có hiện tượng bị đào phá hoặc bị san ủi?

- Hố TS7, trong diện tích thám sát rộng 4m x 2m theo hướng đông tây đã phát hiện được dấu vết tường thành bên ngoài còn từ 3 đến 4 lớp đá xây thẳng đứng, cao 0,92m-1,22m, dài theo hướng đông tây. Khác với tường vách bên trong của TS4, tường vách phía này không xây giạt cấp, giữa các khối đá xây không liền mạch, không gắn khít. Dựa vào dấu vết xuất lộ trên bề mặt đã có thể xác định giữa tường vách ngoài và tường vách trong được đắp bằng đá ong vụn với cát tương tự như ở vòng tường phía nam của hố TS4.

2. 4. Hố thám sát trong vòng thành

Hố mang ký hiệu TS8, diện tích rộng 1m x 10m theo hướng đông tây, cách tường thành phía nam khoảng 50m về phía bắc. Tại đây, sau khi đào bóc hết lớp đất cát xáo trộn dày 0,30m và lớp cát màu xám mịn dày 0,40m thì đến lớp cát màu xám xẫm dày 0,50m-0,60m có chứa di vật khảo cổ. Trong lớp cát này đã tìm thấy nhiều mảnh gốm thô, mảnh sành sứ kích thước lớn và phát hiện được một hố cát màu xám đen khá lớn, dài theo hướng đông tây 1,60m, rộng từ vách nam sang vách phía bắc và còn tiếp tục ăn sâu

vào bờ không chế, độ sâu chưa xác định. Trong hố cát đen đã tìm thấy rất nhiều mảnh vỡ của gốm thô, mảnh sành sứ lớn thuộc các loại đồ dùng như bát, đĩa, tô, nôi, chậu, chóa, hũ, ly tách... Trong số này có nhiều mảnh gốm thô còn vết ám khói, nhiều loại đồ đựng còn gần nguyên hoặc có thể phục chế nguyên dạng. Ngoài ra, ở đây đã tìm thấy số lượng rất lớn vỏ hào, vỏ sò điệp... Phát hiện trên cho thấy hố cát này có thể là hố rác bếp của một bộ phận cư dân sống trong thành?

3. DI VẬT

3. 1. Vật liệu kiến trúc

Chủ yếu là đá ong xây thành có màu nâu đen hay nâu xẫm cứng chắc, dạng hình khối tứ giác với trên 11 kích cỡ khác nhau từ 29cm x 20cm x 14cm đến 100cm x 56cm x 30cm. Trong số này, loại đá kích thước từ 29cm x 20cm x 14cm đến loại 64cm x 56cm x 38cm chiếm tỷ lệ nhiều nhất. Đá có cỡ dài từ 90cm đến 100cm tương đối ít và trên một mặt của chúng thường có 1 rãnh chìm nằm ngay khoảng giữa.

Ngoài đá ong tại đây còn tìm thấy gạch vỡ màu nâu đỏ, mảnh ngói màu đỏ gạch có vân in vãi trên một mặt. Số hiện vật này tuy ít nhưng là bằng chứng có giá trị cho phép đoán định trong thành có kiến trúc xây bằng gạch, lợp bằng ngói.

3. 2. Đồ gốm, sành, sứ: tìm thấy khá nhiều trên khắp bề mặt di tích và đặc biệt là trong hố TS8.

- Chì lưới: 1 cái còn nguyên, tìm thấy trong hố TS4. Chì lưới bằng sành hoặc bán sành màu xám đen, hình bầu dục, có lỗ xuyên trục dọc, kích thước dài 5,3cm, đường kính thân 4,0cm.

- *Đồ gốm thô*: có số lượng không nhiều, được làm bằng đất sét pha cát mịn trộn vôi nhuyễn thể nghiền nhỏ, nung ở nhiệt độ không cao và khá giống với gốm tiền sử Đông Nam Bộ. Chúng gồm mảnh vỡ dọc của loại nổi có miệng loe, đáy tròn và loại nắp vung có núm hình nấm, thân hình lồng bàn.

- *Đồ sành, bán sành*: chiếm số lượng khá lớn, gồm mảnh vỡ của các loại chén, bát, tô, chum, chốe, chậu... Trong đó, đồ bán sành thường có xương và áo ngoài cùng màu: nâu, nâu đỏ hoặc nâu xám; đồ sành thường có xương màu nâu, nâu xám hoặc nâu đen, bên ngoài phủ lớp men bóng màu nâu, nâu vàng hoặc nâu đen. Bằng phương pháp so sánh, đối chiếu loại hình, chất liệu, màu sắc... cho phép xác định các loại đồ sành-bán sành phát hiện tại di tích Vòng Thành-Đá Trắng là đồ gốm Gò Sành (Bình Định) của văn hóa Chăm, niên đại khoảng thế kỷ XV-XVI.

- *Đồ sứ*: gồm những mảnh vỡ của các loại chén, tô, đĩa, ly tách có mặt ngoài màu trắng xanh, hoa văn phổ biến hình dây, lá ... có nguồn gốc xuất xứ từ Trung Quốc. Trong đó, 1 mảnh tròn có chữ Hán: "Đại Minh Gia Tĩnh niên tạo". Một số ít mảnh vỡ của chén, bát có xương màu trắng, mặt phía ngoài màu nâu có thể thuộc gốm Gò Sành.

Di tích Vòng Thành-Đá Trắng chỉ mới được điều tra, đào thám sát, song đã mang lại nhiều kết quả đầy bất ngờ, thú vị. Đó là việc phát hiện được vết tích kiến trúc vòng thành xây bằng đá ong có hào nước bao bọc bên ngoài và việc thu thập trong thành một sưu tập đồ gốm rất đa dạng thuộc loại hình đồ gốm Gò Sành của văn hóa Chăm và đồ sứ thời nhà Minh-Trung Quốc... Từ phát

hiện trên có thể nghĩ rằng di tích Vòng Thành-Đá Trắng thuộc văn hoá Chăm Pa hoặc của một tộc người nào đó sống trên vùng đất Đông Nam Bộ chịu ảnh hưởng văn hoá Chăm, có niên đại đoán định khoảng thế kỷ XIV-XVII.

Phát hiện di tích Vòng Thành-Đá Trắng ở Bà Rịa-Vũng Tàu có ý nghĩa đặc biệt quan trọng với nhiều cái mới mà trước đó chưa được biết là:

- Lần đầu tiên trên vùng đất Nam Bộ nói chung và Bà Rịa-Vũng Tàu nói riêng đã phát hiện được di tích kiến trúc thành-hào (thành có hào bao bọc).

- Là di tích còn nguyên dạng nhất có thể nhận biết bằng mắt thường so với các di tích đã biết trên vùng đất Nam Bộ như Lũy Phước Tứ (Bà Rịa-Vũng Tàu), thành Biên Hoà, Tuy Hạ (Đồng Nai), thành Gia Định (Thành phố Hồ Chí Minh)... Bởi vì, gần như hầu hết các di tích thành lũy này hoặc đã bị phá huỷ, hoặc vùi sâu trong lòng đất, chưa một thành nào có thể quan sát được một cách rõ ràng cụ thể như di tích Vòng Thành-Đá Trắng!

- Vết tích tường thành xây bằng đá ong được xác định ở trung tâm di tích là kiến trúc thành quách xây bằng đá ong đầu tiên được phát hiện ở vùng Nam Bộ.

- Cho đến nay, Vòng Thành-Đá Trắng là di tích khảo cổ duy nhất ở vùng Nam Bộ phát hiện được gốm Gò Sành thuộc văn hoá Chăm Pa.

Khai quật, nghiên cứu di tích Vòng Thành-Đá Trắng không những bổ sung và làm phong phú thêm sưu tập hiện vật cho Bảo

(Xem tiếp trang 47)

những gì đang còn giấu kín trong tầm nhìn của Lênin mà ta đang muốn hướng tới?!

4. Cuối cùng, nếu đặt *phương tiện ngôn từ vào cơ chế đồng hóa về mặt thẩm mỹ để tạo ra tác phẩm văn chương* theo hướng trên, theo tôi, về mặt lý luận, phần nào là ta cũng đã đi đúng vào tầm nhìn và luận điểm cập nhật nhất của Kagan về quy luật biện chứng trong khảo sát tác phẩm nghệ thuật ngôn từ vốn đang được nhiều nhà lý luận đồng tình: “Dưới góc độ biện chứng trong nghệ thuật, cái ở trung tâm và cái bên ngoài, nội dung và hình thức, tinh thần và vật chất... hóa ra không phải là những thành tố độc lập của một cơ chế nào đó, mà đây là khía cạnh của một chỉnh thể đang vận

hành gián tiếp thông qua nhau (M. X. . Kagan. 1971, tr. 189). □

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. K. Marx, F. Engels, V. Lenin. 1977. *Về văn học và nghệ thuật*. Hà Nội.
2. M. X. . Kagan. 1971. *Vorlesung zur marxistisch-leninistischen Asthetik*. Berlin.
3. M. B. Khraprenco. 1985. *Sáng tạo nghệ thuật-hiện thực-con người*. Hà Nội.
4. B. Spillner. 1974. *Linguistik und Literaturwissenschaft*. Stuttgart.
5. M. Gorki. 1974. *Bàn về văn học*. Hà Nội.
6. M. Bakhtin. 1992. *Lý luận và thi pháp tiểu thuyết*. Hà Nội.
7. Nguyễn Lai. 1998: *Ngôn ngữ với sáng tạo và tiếp nhận văn học*. Hà Nội.

(Tiếp theo trang 68)

VÒNG THÀNH-ĐÁ TRẮNG....

tàng Bà Rịa-Vũng Tàu mà còn đóng góp phần quan trọng trong việc nghiên cứu lịch sử quá trình khai phá vùng đất Nam Bộ của Việt Nam, nghiên cứu lịch sử vương quốc Chăm Pa, làm sáng tỏ các vấn đề văn hoá-tộc người trên vùng đất Bà Rịa-Vũng Tàu nói riêng và Đông Nam Bộ nói chung. □

CHÚ THÍCH

⁽¹⁾ Đoàn gồm Đào Linh Côn, Nguyễn Quốc

Mạnh, Lê Hoàng Phong (Viện Khoa học Xã hội vùng Nam Bộ), Phạm Chí Thân, Phạm Quang Minh, Võ Anh, Nguyễn Văn Tâm, Đặng Tiến Năm (Bảo tàng Bà Rịa-Vũng Tàu).

⁽²⁾ Sông Hỏa ở phía đông, Sông Ray ở phía tây; Sông Hỏa hợp lưu vào Sông Ray ở phía tây nam Gò Cát và đổ ra biển tại cửa Lộc An.

⁽³⁾ Sau khi xã Phước Bửu chia làm 3 xã: Phước Bửu, Phước Tân và Phước Thuận, xóm Đá Trắng thuộc xã Phước Thuận.